

Розділ 3. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Романюк М. Д., Романюк Т. М.

МАСОВІ МІЖДЕРЖАВНІ ТРУДОВІ МІГРАЦІЇ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА ОЗНАКА СУЧАСНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті розкрито обсяги та спрямованість світових масових міждержавних трудових міграційних потоків, а також особливості і обсяги зовнішніх трудових поїздок населення України. Висвітлено позитивні та негативні наслідки міграції з України та для країн-імпортерів і країн-експортерів трудових мігрантів. Проаналізовано обсяги приватних грошових переказів трудовими мігрантами в Україну за країнами перебування за 2015-2018 р. Розгля-

нуто заходи державної міграційної політики щодо врегулювання інтенсивних закордонних трудових міграцій.

Ключові слова: міждержавна міграція, масові міждержавні трудові міграції, глобалізація, зовнішні трудові міграції населення України, грошові перекази трудових мігрантів, врегулювання закордонних трудових поїздок.

Romanyuk M. D., Romanyuk T. M.

MASSIVE INTERSTATE LABOR MIGRATION AS A DEFINING FEATURE OF MODERN GLOBALIZATION

The volume and direction of mass the world intergovernmental labor migration flows, and also the peculiarities and volumes of external labor trips of the population of Ukraine have been considered in the article. Positive and negative consequences of migration from Ukraine and for importing and exporting countries of labor migrants have been highlighted. The volumes of private money transfers by labor migrants to Ukraine according to countries of stay for 2015-2018 have

been analyzed. The measures of state migration policy concerning regulation of intensive foreign labor migration have been considered.

Key words: interstate migration, mass interstate labor migration, globalization, external labor migration of the population of Ukraine, money transfers of labor migrants, regulation of foreign labor trips.

Вступ. Поглиблення глобалізаційних процесів у контексті розвитку світового господарства має різновекторний вплив на процеси інтеграції між країнами та є значним фактором зростання відкритості національних ринків праці країн, формування глобальної системи регулювання міжнародних трудових відносин.

Домінантним трендом сучасних глобалізованих відносин є міжнародна трудова міграція, спрямована на забезпечення та розвиток можливостей для вільного переміщення населення. Глобальна міграція дозволила мільйонам людей поліпшити своє матеріальне становище та стимулювати розвиток економіки багатьох країн. Як засвідчують дані таблиці 1 з 1970 по 2015 рік частка мігрантів у загальній чисельності світового населення коливалась від 2,3 до 3,3 відсотка. При цьому могутніми субординаційними факторами міграцій в цей період

були національні кордони, відстані, а також культурні та мовні відмінності.

Постановка проблеми. Чисельність міжнародних мігрантів у світі зростає з 173 млн. осіб у 2000 році до 244 млн. осіб у 2015 році. Зростання міграції населення – це нові виклики для економік країн, що приймають трудових мігрантів, призводить до збільшення оподаткування з метою покриття соціальних виплат і витрат на навчання та підготовку прибулих осіб для виконання різного роду та видів робіт. П'ятірку країн з найбільшою чисельністю іноземних трудових мігрантів становлять США, Саудівська Аравія, Німеччина, Росія, ОАЕ стверджують експерти Світового банку в доповіді Migration and Remittances: Recent Developments and Outlook. [1].

За роки державної незалежності та в період реформування економіки та трансформації

Міжнародна міграція у 1970-2015 рр.

Рік	Чисельність мігрантів	Частка мігрантів в населенні світу, %
1970	84460125	2,3%
1975	90368010	2,2%
1980	101983149	2,3%
1985	113206691	2,3°%
1990	152563212	2,9%
1995	160801752	2,8%
2000	172703309	2,8%
2005	191269100	2,9%
2010	221714243	3,2%
2015	243700236	3,3%

і всієї соціально-економічної системи, а також у зв'язку з демократизацією суспільного життя, економічною кризою і падінням життєвого рівня переважної більшості населення країни характер, обсяги, склад та спрямованість зовнішніх міграційних потоків зазнали суттєвих змін та набули нового значення. Громадяни України здобули право вільно пересуватися світом. У червні 2017 року ЄС надав Україні безвізовий режим, яким вже скористались 1,29 млн. громадян України. [2]

Результати дослідження. Після запровадження демократичних свобод, у т.ч. й свободи пересування, міжнародна мобільність українців стрімко зростала, причому передусім за рахунок перетинів західного кордону, який за радянських часів для більшості громадян був фактично закритим. Вступ центрально-європейських сусідів України до ЄС (2004 р.) та їх приєднання до Шенгенської зони (2007 р.) і запровадження відповідних візових процедур дещо загальмували, однак не зупинили цей процес. Причому у 2013 р., тобто ще до початку російської агресії, чисельність поїздок до Польщі перевищила кількість виїздів до Росії, яка традиційно найбільше відвідувалась громадянами України і з якою зберігався безвізовий режим.

З початком воєнних дій на Донбасі відбулося загальне зменшення кількості поїздок за кордон, передовсім за рахунок виїздів до Росії. Водночас, кількість виїздів українців до Євросоюзу продовжувала зростати – 10,5 млн. в 2014 р., 12,5 млн. в 2015 р. За даними Державної прикордонної служби України у 2014 р. українці перетинали кордон з Польщею майже 7,7 млн. разів, що становило понад третину

всіх виїздів за межі держави. У 2015 р. тенденція до переорієнтації напряму зарубіжних поїздок була ще наочнішою: чисельність відвідин Польщі сягнула 9,5 млн. Отже, візовий режим не був визначальним для обсягів і напрямів транскордонної мобільності українців [3, с.60].

У 2012 році українці були п'ятою після Туреччини, Марокко, Албанії та Китаю, за чисельністю групою громадян третіх країн які проживали на території ЄС. Рейтинг України за часткою емігрантів був першим у Польщі і Чеській Республіці, другим – у Росії, Словаччині та Угорщині, третім – у Естонії, четвертим – у Греції та Італії. У десяти країнах чисельність українських трудових мігрантів перевищувала 100 тис. осіб. За даними Міжнародної організації праці у 2012 році кількість українських трудових мігрантів оцінювалась у 3-5 млн. осіб, з яких близько 50 % – молодь у віці 30 років.

Збільшення обсягів трудової міграції з України підтверджується статистикою країн призначення. Так, в 2014 р. в Польщі було зареєстровано 373 тис. заявок від роботодавців на роботу для українців за спрощеною системою на строк до 6 місяців упродовж року, що на 155 тис. більше, ніж попереднього року. В 2015 р. таких заявок було вже 706 тис. [4]

Спрямованість потоків закордонної трудової міграції супроводжується певною їх переорієнтацією із традиційного східного напрямку, до Росії, на західний. Ця тенденція спостерігалася і раніше. Внаслідок анексії Криму, військових дій на Сході України, загального недружнього ставлення з боку сусідньої держави вона активізувалася. На користь виїзду

в західному напрямку також вищий в країнах ЄС рівень заробітків, кращі умови життя та праці. За даними опитування GFK-Україна на замовлення MOM, серед потенційних трудових мігрантів з України частка тих, хто шукає роботу в Росії, знизилася з 18% у 2011 р. до 12% в 2015 р. Водночас привабливість Польщі зросла з 7 % у 2006 році до 30% у 2016 р. [5].

Таким чином, обумовлена економічними негараздами інтенсифікація трудової міграції з України лише частково відчуватиметься її західними сусідами. До того ж, йдеться про робочу силу, на яку є попит на ринках праці європейських країн, зокрема центральноєвропейських, звідки після приєднання до Євросоюзу спостерігався численний відплив працездатного населення. Польські підприємці зацікавлені в залученні додаткової робочої сили, з початку 2016 року ведуть активні переговори а владою щодо спрощення процедури оформлення іноземців на роботу. Тим більше, що склад мігрантів поступово змінюється на користь більш молодих і освічених осіб, необхідних економіці [6]. За нинішніх умов Україна виступає однією з найбільших держав-донорів людських ресурсів у Європі, а зовнішня трудова міграція є об'єктивною реальністю сьогодення. Кризові умови перехідного періоду, у яких відбувалося формування міграційних потоків, були пов'язані з низькою заробітною платою у всіх секторах економіки, зростанням вимушеної неповної зайнятості та безробіття, а також поширенням бідності й високим рівнем майнового розшарування населення [7, с. 55-56].

Масштабні та стійкі відмінності у рівні оплати праці в світі є основними рушійними факторами економічної міграції з країн з низьким рівнем доходу в країни з високим рівнем доходу. Після переїзду в іншу країну заробітна плата мігрантів частіше зростає втричі, що допомагає мільйонам мігрантів та їх родичам, що залишилися в рідній країні, уникнути бідності. Від цього незмінно залишаються у виграші країни призначення, оскільки мігранти відіграють важливу роль у різних сферах. Міграційні потоки відрізняються високою концентрацією з точки зору місця розташування та роду зайнятості мігрантів. В даний час 60 відсотків з майже 250 мільйонів міжнародних мігрантів у світі мешкають у 10 основних країнах призначення. Як не дивно, концентрація міграційних потоків підвищується відповідно до рівня кваліфікації мігрантів. У Сполучених Штатах, Великобританії, Кана-

ді та Австралії проживають майже дві третини мігрантів з вищою освітою.

Військовий конфлікт на сході України призвів до ще більшої активізації міграційних настроїв населення. Якщо перша хвиля міграції характеризувалася тим, що територію окупованих областей покидало в основному проукраїнське населення, рівень загрози життю якого на був дуже високий, то друга хвиля може виникнути вже після завершення воєнної кампанії. Адже велика ймовірність, що проблемні території змушена буде залишити також та частина працездатного населення, яка почуває себе відносно безпечно та комфортно на окупованих територіях. А тому вірогідно, що масштаби другої хвилі міграції будуть значно вищими [8]. За оцінками ООН більше 80% загальної міжнародної міграції припадає саме на трудову міграцію. Україна є однією з найбільших країн-донорів трудових ресурсів у Європі. Більшість дослідників роблять висновки, що реальний обсяг трудової еміграції з України на сьогодні становить близько 5-5,5 млн. осіб [8]. У публікаціях та заявах певних політиків ці цифри зростають до 6-7 млн. осіб. На противагу інші дослідники дотримуються думки, що обсяг трудових мігрантів набагато менший – не більше 2-3 млн. осіб. Такі розбіжності викликані проблемами повноти, а також вірогідності даних вітчизняної статистики, яка потребує систематизації та вдосконалення.

Зазвичай трудову міграцію в Україні визнають як негативний процес, що створює відповідне відношення суспільства до цього явища. Проте, явище трудової міграції не є виключно негативним та деструктивним. Позитивні наслідки для України, як країни-експортера трудових ресурсів проявляються, поперше, у зменшенні напруги на внутрішньому ринку праці та зниженні рівня безробіття. За підрахунками фахівців ІДСД імені М. В. Птухи НАНУ, у разі відсутності зовнішніх міграційних потоків трудових ресурсів рівень безробіття в Україні перевищував би фактичний рівень [9]. Крім того, за рахунок міграційних процесів відбувається економія держави на виплатах по безробіттю.

Зовнішні трудові міграції значно впливають на розвиток регіональних ринків праці України. Де окрім зниження пропозиції робочої сили в регіоні проживання, наявність трудових міграцій справляє й інші види впливу на вітчизняний ринок праці. Частина колишніх мігрантів, що накопичили за кордоном необхідні для життєдіяльності кошти, стають еко-

номічно неактивними, інші особи за рахунок закордонних заробітків відкривають власну справу, створюючи нові робочі місця як для себе, так і для найманих працівників.

На наш погляд значно завищеними є дані, оприлюднені Світовим Банком, у 2012 р. проте що чисельність українських зовнішніх мігрантів досягла 6,6 млн. осіб, тобто 14,4% населення нашої країни. Таким чином, протягом останніх 10-15 років явище української трудової еміграції (особливо із західних регіонів України) стало передумовою тривалого перебування окремих громадян за кордоном, що

забезпечило перманентне зростання обсягів грошових трансфертів до нашої держави, які в останні роки перевищують обсяги прямих іноземних інвестицій в українську економіку (див. табл. 2).

За прогнозними оцінками Україну у 2018 році отримає 11,5 млрд. дол. США від закордонних трудових мігрантів. Дві третини коштів, що надходять в Україну від трудових мігрантів, витрачаються на побутові потреби, і лише незначна частка спрямовується на цілі, пов'язані із започаткуванням власного бізнесу, створенням нових робочих місць, розвитком

Таблиця 2

Обсяги приватних грошових переказів в Україну за основними країнами
(за офіційними та неофіційними каналами надходження в млн. дол. США)

Країни	2015				2016				2017				2018
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I
Надходження	1482	1769	1840	1868	1572	1885	2053	2025	1948	2283	2475	2625	2614
у тому числі:													
Польща	268	336	381	344	350	508	572	561	597	782	879	858	865
Росія	390	494	480	471	280	334	397	385	327	378	306	348	300
США	114	126	132	144	129	142	150	155	148	164	177	190	192
Чеська Республіка	59	77	88	90	82	101	113	81	66	71	130	168	171
Італія	75	83	92	100	95	105	105	107	103	106	118	120	122
Німеччина	63	68	66	73	69	73	74	75	72	78	81	87	89
Ізраїль	21	25	27	35	33	41	48	49	57	63	75	85	86
Сполучене Королівство	55	57	65	68	60	64	64	71	66	75	87	83	86
Кіпр	55	55	64	71	60	58	67	64	65	73	71	76	75
Греція	55	55	36	45	43	47	46	43	42	45	44	47	49
Об'єднані Арабські Емірати	18	19	21	24	20	23	24	26	22	24	32	42	40
Сінгапур	19	19	18	19	18	18	18	19	18	26	29	31	33
Нідерланди	15	17	16	19	15	18	19	19	20	24	26	28	32
Туреччина	8	11	13	12	12	14	15	16	15	16	25	29	31
Канада	23	27	26	21	16	18	18	21	18	19	20	21	21
Швейцарія	13	14	17	18	14	14	18	17	15	21	20	20	21
Іспанія	13	16	16	16	15	17	16	18	17	18	20	21	20
Віргінські острови (Брит.)	6	8	11	10	9	10	10	9	9	10	11	25	19
Норвегія	6	10	11	11	9	10	11	12	10	12	15	15	15
Португалія	8	11	12	12	10	12	13	13	11	13	14	14	13
Інші країни	198	241	248	265	233	258	255	264	250	265	295	317	334
<i>Довідково:</i>													
<i>Країни ЄС</i>	<i>729</i>	<i>844</i>	<i>908</i>	<i>916</i>	<i>867</i>	<i>1080</i>	<i>1171</i>	<i>1136</i>	<i>1139</i>	<i>1376</i>	<i>1572</i>	<i>1610</i>	<i>1640</i>
<i>Країни СНД</i>	<i>423</i>	<i>535</i>	<i>519</i>	<i>515</i>	<i>315</i>	<i>377</i>	<i>438</i>	<i>423</i>	<i>361</i>	<i>415</i>	<i>348</i>	<i>391</i>	<i>340</i>

Примітка: дані розраховано на підставі банківської звітності про фінансові операції з нерезидентами України та про перекази, що здійснено з використанням міжнародних систем переказу коштів, та враховують обсяги коштів, які надійшли в Україну неформальними каналами.

економіки. Важливість надання коштів трудових мігрантів інвестиційного характеру зумовлює необхідність розробки інституційних механізмів їх залучення. Особливо це стосується депресивних територій областей України – регіонів походження переважної частки вітчизняних міжнародних трудових мігрантів [10, с 46].

До основних позитивних впливів зовнішньої трудової міграції варто віднести підприємницьку діяльність мігрантів, що сприяє розвитку економічної діяльності, малого та середнього бізнесу, впливає на створення робочих місць. Стосовно країн-реципієнтів трудових ресурсів, міграція слугує важливим джерелом поповнення трудових ресурсів приймаючих країн.

До основних негативних наслідків відносяться диференційований вплив міграції на рівень зайнятості та розмір заробітної плати серед різних груп місцевого населення, негативний вплив на національну безпеку і правопорядок приймаючих країн, спричиняє на-

ростання загальної соціальної напруженості, а також може стати загрозою національній ідентичності.

Трудова міграція населення відіграє важливу роль у суспільному розвитку країни. Міграція сприяє більш повному використанню трудового потенціалу країни та її регіонів, підвищенню ефективності праці, поліпшенню економічних показників і не лише в країнах, що приймають мігрантів, але і на їх батьківщині, оскільки мігранти здійснюють перекази коштів в ці країни (див. табл. 3) Приплив мігрантів суттєво впливає також і на атмосферу на ринку праці, загострює конкуренцію серед найманих працівників і стимулює підвищення їх освітньої та професійної підготовки.

Американські вчені, використовуючи неокласичну методологію, засновану на оцінці співвідношення вигод і втрат від міграції, стверджують, що загальна вигода від лібералізації міграційного режиму буде приблизно в 25 разів вище, ніж ефект від лібералізації міжнародної торгівлі і фінансових потоків [11].

Таблиця 3

Країни, які отримували / надсилали грошові перекази у 2000-2015 рр. (в млрд. дол. США)

2000		2005		2010		2015	
Країни, які отримують грошові перекази							
Індія	12,84	Китай	23,63	Індія	53,48	Індія	68,91
Франція	8,61	Мексика	22,74	Китай	52,46	Китай	63,94
Мексика	7,52	Індія	22,13	Мексика	22,08	Філіпіни,	28,48
Філіпіни	6,96	Нігерія	14,64	Філіпіни,	20,56	Мексика	26,23
Корея	4,86	Франція	14,21	Франція	19,90	Франція	23,35
Іспанія	4,86	Філіпіни	13,73	Нігерія	19,75	Нігерія	18,96
Турція	4,56	Бельгія	6,89	Німеччина	12,79	Пакистан	19,85
США	4,40	Німеччина	6,87	Египет	12,45	Египет	16,58
Німеччина	3,64	Іспанія	6,66	Бангладеш	10,85	Бангладеш	15,38
Великобританія	3,61	Польща	6,47	Бельгія	10,35	Німеччина	15,36
Країни, що відправляють грошові перекази							
США	34,40	США	47,25	США	50,78	США	61,38
Саудівська Аравія	15,40	Саудівська Аравія	14,32	Саудівська Аравія	27,07	Саудівська Аравія	38,79
Німеччина	9,04	Німеччина	12,71	Росія	21,45	Росія	24,38
Швейцарія	7,59	Швейцарія	9,99	Швейцарія	16,88	Швейцарія	20,42
Франція	3,77	Великобританія	9,64	Німеччина	14,68	Німеччина	19,70
ОАЕ	3,68	Франція	9,48	Італія	12,89	Італія	18,56
Корея	3,65	Італія	7,55	Франція	12,03	Франція	15,20
Ізраїль	3,26	Росія	6,83	Кувейт	11,86	Кувейт	12,68
Японія	3,17	Люксембург	6,70	Люксембург	10,64	Люксембург	12,19

Країни-імпортери трудових мігрантів мають значні позитивні наслідки:

- Країни отримують «дешеву» робочу силу трудоактивного та репродуктивного віку. Мігранти погоджуються на ту роботу і заробітну плату, яку їм пропонують, адже заробітна плата є більшою, ніж у країні, звідки прибув працівник. Саме тому, мігрують в основному особи молодого віку, які не в змозі задовільнити свої потреби у країні постійного проживання. Роботодавці, у свою чергу, зацікавлені у такій робочій силі, оскільки це дозволяє економію на оплаті праці.

- Країни-імпортери, приймаючи на високооплачувану роботу спеціалістів з інших країн, отримують кваліфікованих працівників, адже це сприятиме їх економічному і науковому розвитку.

- Оскільки інноваційне покоління спеціалістів спрямоване на розвиток наукового та економічного показників, у економічно розвинутих країнах-імпортерах мігрантів прискорюється економічне зростання.

Зиски країн-експортерів трудових мігрантів полягають у наступному:

- Країни отримують грошові перекази емігрантів. Емігранти отримані кошти, як правило, переказують своїм рідним, тим самим збільшуючи валютну масу ринку, що у свою чергу призводить до позитивних зрушень у державі.

- Експорт трудових ресурсів зменшує проблему безробіття. Даний показник являється одночасно як позитивним, так і негативним. З однієї сторони, в основі експорту трудових ресурсів є контингент, який не є працевлаштованим, а з іншої сторони, країну покидає активне населення-в основному молодого віку, тим самим провокуючи ефект «старіння нації».

- Підвищується кваліфікація емігрантів, які повертаються. За умов позитивних тенденцій у соціально-економічному розвитку країни певна частина емігрантів повертається на батьківщину. Емігранти, які працювали за кордоном після повернення на батьківщину стають носіями інноваційного виробничого та наукового досвіду, який має максимально використовуватися з боку держави.

Негативні наслідки міграції для країни-імпортери трудових мігрантів.

- Необхідність соціального захисту імігрантів. Кожна держава повинна вимагати від країн-імпортерів трудового ресурсу відповідного соціального захисту імігрантів. Саме тому кожен імігрант одночасно є як позитив-

ним, так і негативним ресурсом ринку праці. Як позитивний ресурс він існує у якості трудового потенціалу, негативний виявляється у необхідності додаткових видатків із державного бюджету на соціальний захист імігрантів.

- Відтік національної валюти країни-імпортера мігрантів у формі вивезення чи переказів.

- Втрати кваліфікованих, низькооплачуваних спеціалістів-імігрантів, за умови їх повернення на батьківщину. Зазвичай мігранти, які прибувають, потребують додаткових навичок для ефективної діяльності. Саме тому роботодавці забезпечують мігрантів відповідним навчанням, адже роботодавець країни-імпортера зацікавлений навчити імігранта та платити йому нижчу заробітну плату, аніж працевлаштувати громадянина своєї держави.

Негативні наслідки міграції для країн-експортерів:

- Втрати висококваліфікованих спеціалістів або так званих «відтік мізків» є проблемою країн світу із низьким рівнем економічного розвитку. Висококваліфіковані спеціалісти емігрують з метою працевлаштування за умов, коли держава не забезпечує гідної оплати та умов праці.

- Додаткові витрати з бюджету на підготовку нових спеціалістів. Внаслідок «відтоку мізків» країна може відчувати дефіцит кваліфікованих працівників, що, у свою чергу, зумовить необхідність додаткових видатків з бюджету на їх підготовку.

- Виникнення тенденції спаду темпів економічного зростання. Інноваційний потенціал є рушійною силою у сучасному виробництві та торгівлі. Відтік інтелектуального потенціалу спричиняє поширення тенденцій спаду темпів економічного зростання.

До позитивних наслідків зовнішньої трудової міграції стосовно мігрантів слід віднести: отримання вищої заробітної плати та покращення рівня життя; отримання нового професійного досвіду; підвищення рівня кваліфікації та отримання мовної практики; розширення світогляду, набуття розуміння реальних умов ринкової економіки, а для країни вони полягають у: зменшення рівня безробіття в країні; підвищення рівня життя членів родин трудових мігрантів шляхом переказу коштів; зниження соціальної напруги в умовах економічної кризи; зниження навантаження на соціальні фонди; підвищення кваліфікації реемігрантів; поширення в суспільстві нових цінностей трудової культури та життя в умовах культури демократичного суспільства.

Крім позитивних наслідків міграції існують і негативні, до яких слід віднести: нерентабельність та втрати від вкладень в освіту і підготовку фахівців; втрата висококваліфікованих кадрів; зменшення народжуваності, старіння нації, зростання демографічного навантаження на працюючих на внутрішньому ринку; зменшення податкових надходжень та відрахувань у соціальні фонди; зростання на внутрішньому ринку цін на товари і послуги при існуючій низькій купівельній спроможності основної частини населення [12].

Високою залишається інтенсивність зовнішніх міграційних переміщень населення України. За даними Євростату, громадян України, які лише на легальних підставах проживали на території Євросоюзу, на кінець 2013 р. нараховувалося 634,8 тис. чол., а у 2014 р. їх було вже 868,7 тис. Найбільше українців проживали в Італії (236 тис.), Польщі (210 тис.), Німеччині (112 тис.), Чехії (111 тис.) та Іспанії (83 тис.). І хоча українці становили лише 5 % від загальної чисельності іноземців з третіх країн, враховуючи відносно нетривалий період, коли міграція стала для них можливою, їхня присутність в Європі є значною. Здебільшого вона сформувалася завдяки трудовій міграції. У зв'язку з виконанням оплачуваної роботи оформлено 68% дозволів на перебування українців, тоді як загалом громадянам третіх країн – близько чверті [13].

Сьогодні основне стратегічне завдання полягає в збереженні державного суверенітету, територіальної цілісності України та інтеграції до європейського економічного і міграційного простору, забезпеченні наблизених до світових стандартів якості та тривалості життя, реалізації прав і свобод громадян.

Стрімка активізація міжнародної мобільності населення України, що відбувається за умов глобалізації та наростання інтенсивності світових міграцій, висуває актуальну проблему – регулювання міграційних процесів, надання їм організованого, безпечного та неконфліктного характеру. Зовнішня трудова міграція, здійснюючи суттєвий вплив на зайнятість населення та формування ринку праці, впливає на національну економіку у цілому. Позитивний ефект і негативні наслідки проявляються в економічному, соціальному, політичному і демографічному аспектах впливу. Саме тому особливе місце в системі управління зайнятістю населення займає державна міграційна політика, яка має бути спрямована на те, щоб міграція населення не вступала у суперечність з динамікою і цілями соціально-економічного розвитку країни.

Висновки. Проблема масових закордонних трудових міграцій населення України потребують нагального розв'язання. Україна, як передбачено частиною третьою статті 25 Конституції України, гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами. Така сама норма міститься у статті 8 Закону України "Про громадянство України". Вона спрямована на законодавче забезпечення реалізації зазначеного конституційного положення. В статті 33 Конституції України, зокрема, зазначено що кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюється законом, а також те, що громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну.

Структура правового врегулювання трудової міграції, ускладненої іноземним елементом, передбачає: міжнародні угоди у сфері трудової міграції; національне законодавство; правові акти волевиявлення учасників правовідносин, пов'язані з трудовою міграцією. Аналіз двосторонніх угод України з державами про взаємне працевлаштування та соціальний захист засвідчує широку географію легального працевлаштування українських громадян.

Варто зазначити, що трансформація міграційних процесів населення України з врахуванням закордонної трудової міграції залежатиме від співвідношення якості життя, рівня доходів та ринку праці в Україні і за кордоном. Щодо зовнішньої міграції то слід погодитися з висновками відомого міграціолога Малиновської О. А., що скасування візового режиму поїздок українців до ЄС не спричинило додаткових масових переміщень населення і що помірне збільшення міжнародної міграції відбуватиметься переважно за рахунок тимчасових циркулярних поїздок на заробітки та освітньо міграції.

Слід погодитись з фахівцями Світового Банку, що: «ефективна міграційна політика повинна підтримувати рушійні сили ринку праці, а не протидіяти їм і в країнах, де існує великий невдоволений попит на сезонні роботи, програми тимчасової міграції, схожі на існуючі в Канаді або Австралії, можуть сприяти ліквідації дефіциту на ринку праці та обмеження постійної нелегальної міграції» [1]. Для цілей управління міграційними потоками слід замі-

нити міграційні квоти ринковими механізмами. Подібні механізми можуть покривати вартість державної допомоги, наданої мігрантам. Крім того, для задоволення найсуттєвіших потреб ринку праці можна організувати підбір працівників-мігрантів для роботодавців, що найбільше потребують їхніх послуг.

Створення для мігрантів з більш високою кваліфікацією та постійним місцем роботи механізмів отримання дозволу на проживання стимулює їх до повноцінної інтеграції на ринку праці та значного внеску в економічну та соціальну сферу країни призначення. Дослідження в сфері дії міграції на ринки праці однозначно свідчать про те, що створені нею економічної вигоди значні та довгострокові, необхідно впроваджувати стратегії управління з одночасним впливом міграційних потоків на розподіл благ, щоб запобігти введенню обмежень на міграцію, які, врешті-решт, будуть шкодити всім [1].

Інтенсивна міжнародна трудова міграція стане однією з ключових особливостей світу в найближчому майбутньому у зв'язку з збереженими розривами у рівнях доходів і можливостей, різноманітням в демографічних показниках і зростаючих запитах бідних та уразливих груп населення планети.

Література

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2018_migr_outlook-2018-en

2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/09/3/7190971/>

3. Малиновська О. А. Зовнішня міграція громадян України в контексті скасування візового режиму поїздок до ЄС. // Демографія та соціальна економіка. – ІДСД НАН України – 2016. – Вип. 3(28). – С. 58-69.

4. У Польщі підраховували українських заробітчанин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukxaine>.

5. Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми: Україна, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iom.org.ua/sites/defaultes>

6. Українська міграція в Польщу за три роки сильно змінилася – експерт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.utainform.Ua/rubric-societv/1961175-ukrainska-migracia-v-polsu-za-3-roki-silno-zminilas-ekspert.html>

7. Козар В.В. Вплив глобалізації світового ринку праці на ефективність використання трудового потенціалу України / International Journal of Innovative Technologies in Economy – 2018 – 2(14) – с. 51-59.

8. Міграція в Україні: факти і цифри 2016 / Міжнародна організація з міграції (МОМ). Представництво в Україні. – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf (дата звернення).

9. Позняк О. Зовнішня трудова міграція (Україна – одна з найбільших країн – донорів робочої сили) / О. Позняк // Праця і зарплата. – 2010. – № 32. – С. 4-5.

10. Абакумова Ю. / Туда сюда (українские трудовые мигранты) / Ю. Абакумова, Д. Гриньков, С. Пашкеєв, О. Полищук // Бизнес. – 2014. – № 5. – С. 52-61.

11. Абылкаликов С. И., Винник М. В. Экономические теории миграции: рабочая сила и рынок труда // Абылкаликов С. И., Винник М. В. – Бизнес. Общество.

12. Астахова О. В. Трудова міграція та її соціально-економічні наслідки / О. В. Астахова // Економіка ринку праці та проблеми зайнятості. – 2012. – № 1. – С. 8-12.

13. Eurostat. Asylum and managed migration database [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://ec.europa.eu/eurostat/web/asylum-and-managed-migration/data/database>

УДК 330.564.2-021.23:331.101.262]:339.9

Колот А. М., Герасименко О. О.

ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СФЕРІ ДОХОДІВ ЕКОНОМІЧНО АКТИВНОГО НАСЕЛЕННЯ

Досліджено багатовекторні й масштабні зміни у царині доходів економічно активного населення в глобальному вимірі за умов розбудови нової економіки. Подано наукове пояснення впливу на доходи економічно активного населення глобальних явищ і процесів, наведено ієрархію останніх.

Ключові слова: тренди у сфері доходів, взаємозв'язок та взаємовплив інститутів соціально-трудової сфери, соціальна нерівність, виклики і загрози нової економіки.

Kolot A. M., Herasymenko O. O.

GLOBAL TRENDS IN THE AREA OF INCOMES OF ECONOMICALLY ACTIVE POPULATION

The multi-vector and large-scale changes in the realm of incomes of the economically

active population in the global dimension in the conditions of development of a new economy have